

Københavns Uldmarked, dets Oprindelse 1853 og dets Ophør 1900.

Af Chr. Erichsen.

I Lighed med, hvad der endnu findes i Berlin, Lübeck, Posen, Warschau etc., havde vi her i Landet for Østifterne indtil 1853 Uldmarkeder saavel i Kalundborg som i København. Man fandt imidlertid, at det var mindre heldigt at sprede Interessen paa to Steder, og sidst paa Aaret 1852 traadte nogle Schäferiejere og andre Uldproducenter sammen paa et Møde i Hotel d'Angleterre for at forhandle om Sagen. Det bestemtes da, at begge disse Markeder skulde slaas sammen til et, der skulde have sit Sæde i Hovedstaden. Markedets Afholdelse skulde strække sig over to Dage, og i de forløbne Aar have Markederne været afholdte mellem den 15. og 20. Juni. Den første Komite bestod af Mægler Fr. Hoskiær (som Formand), Konsul H. C. Hellesen, Godsejer Tesdorpf, Ourupgaard, Forpagter Mertens, Egholm, og Propr. Barner, Kalundborg Ladegaard. Den afsluttende Komite dannedes af Hofjægermester Tesdorpf, Ourupgaard, Forstander A. la Cour, Næsgaard, og Grosserer Chr. Erichsen. I Mellemtiden har der i Komiteen været skiftende Navne, og alene det, saavel af Faareavlen som af alt andet paa Landbrugets Omraade, højt fortjente Navn Tesdorpf har fulgt Markedet igennem de forløbne 48 Aar. Mægler Hoskiær var i 12 Aar Markedets Forretningsfører, Grosserer H. C. Hellesen i 12 Aar, Grosserer Wilh. O. Peter-

sen i 10 Aar og Grosserer Chr. Erichsen i 14 Aar. I de første Aar havde man faaet Tilladelse til gratis at benytte Sø-Etatens Proviantgaard, hvor tre store »Gevelfter« stilledes til Uldmarkedets Disposition, og man takkede Hr. Justitsraad Nyland meget, »fordi han overlod til Restauratøren et Værelse, og fordi han forresten ydede al mulig Hjælp til at bringe Markedslokalet i den gode og bekvemme Stand, der syntes at behage alle de Besøgende«.

Men efter 1861 havde man i flere Aar svært ved at finde passende Lokaler til de ret store Kvantiteter Uld, der indbragtes, og der foreligger Ansøgninger til Ministerier og andre Autoriteter om Tilladelse til Afbenyttelse af Reberbane, Ridehus etc., hvilket saa godt som aldrig nægtedes, men i 1866 kneb det dog saa stærkt med at finde Plads, at man maatte henvende sig til det kgl. Landhusholdningsselskab om Assistance. I de senere Aar, da Tilgangen blev ringere, har Pladsspørgsmaalet ingen Vanskeligheder voldt. Det første Aar afkrævede man 3 ₰ pr. 100 Pd. Brutto, men allerede det andet Aar nedsattes Taxten til 2 ₰ og 1858 til 24 β. Senere afkrævedes der 60 Øre og til sidst 75 Øre pr. 100 Pd. Brutto. For denne Afgift besørgedes Ulden fra Skib eller Lager til Markedsstedet, og Pladsleje, Vejningsomkostninger og Assurance dækkedes derved. I Aaret 1867 var Markedets Formue paa det højeste, idet man den Gang ejede c. 600 Rdl., men efter den Tid tæredes der paa Kapitalen saaledes, at da Markedet opløstes indestod der Kr. 484.⁶⁷, som gik over i det kgl. Landhusholdningsselskabs Kasse. For Assistance ved Markedets Afholdelse betaltes der i en Del Aar 80 Rdl., der senere nedgik til 70 Kr. for i 1893 at nedgaa til 20 Kr. og efter 1895 ganske at ophøre. I Begyndelsen averteredes der om Markedets Afholdelse saa vel i danske som i svenske og tyske Aviser, men efterhaanden som udenlandske Kjøbere udeblev, ophørte de udenlandske Annoncer. Allerede i 1872 var der en Bevægelse oppe om Ophævelse af Markedet, og Komiteen averterede i tre Maaneder saavel i Hovedstadens Aviser som i Provinsaviser for at opfordre Uldproducen-

terne til at give Møde for at forhandle om »Markedets Bestaaen eller fremtidige Afholdelse«. Der mødte imidlertid kun to Uldproducenter, og man enedes derefter om at fortsætte Markedet som hidtil. I Aaret 1891 henstillede Grosserer Chr. Erichsen til rette vedkommende, om det ikke vilde være rigtigst at ophæve Uldmarkedet og sluttede Henstillingen med: »Min ærbødige Forespørgsel er derfor, om det ikke burde tilraades at ophæve Københavns Uldmarked, saa meget mere som der hvert Aar fortæres af den Kapital, Markedet i de gode Aar har samlet sig, og som nu for Tiden er c. Kr. 580.« Svaret lød, at efter at det kgl. Landhusholdningsselskab havde forhørt sig hos Uldproducenterne, havde disse erklæret, at de som Regel havde været vel tjente med Markedet og til Dels havde opnaaet højere Priser, end de vilde have kunnet faa andetsteds. Flertallet udtalte ogsaa, at det vilde være vanskeligt for dem at finde Købere for deres Uld andetsteds, og at det i det hele vilde have en uheldig Indflydelse paa Uldhandelen, hvis dette Marked ophævedes. Københavns Uldmarked burde derfor fortsættes som hidtil. — Imidlertid fortsattes Nedgangen, og da Aaret 1900 kun bragte 1 Mærke (Fladsaa) paa Markedet, bestemtes det i 1901, at ingen flere Markeder skulde afholdes.

I 1853 solgtes hele det indbragte Kvantum til sjællandske, fynske og jydsk Fabrikanter, og Markederne vare i flere Aar godt besøgte af saavel danske som svenske og tyske Købere, men senere hen meldte Reflektanter sig kun sparsomt, og i de sidste Aar har der undertiden kun været en eneste Køber, men han tog da ogsaa alt, hvad der var. De første Aar bragtes der hovedsagelig fin Merinos-Uld frem, men som Aarene gik, klagedes der stadig over, at Finheden gik tilbage. Da vore Foraarsmaanedere ofte ere meget fugtige og regnfulde, har dette Forhold selvfølgelig haft Indflydelse paa den Tilstand, hvori Ulden fremkom, og det viser sig, at Vasken i 27 Aar har været god, i 19 mindre god og slet i 2 Aar. Efterstaaende Liste viser Markedets Fysiognomi i de forløbne 48 Aar.

Indgaet paa Uldmarkedet 1853—1900.

Aar	Partier	Vægt	Højeste og laveste Pris	Faar og Lam Antal paa Øerne	Aar	Partier	Vægt	Højeste og laveste Pris	Faar og Lam Antal paa Øerne
1853	59	91550	6 3/4 11 3/4	1837: 647951	1877	65	88138	1.50 Kr. 1.25	
54	67	98800	5 5/8 3 3/4		78	60	83664	1.55 1.15	
55	68	107000	5 5/8 4 1/2		79	60	86930	1.55 0.80	
56	72	98615	5 3/4 14 13		80	55	77391	1.55 1.15	
57	67	87000	5 5/8 14 2		81	47	66435	1.56 1.15	459548
58	73	92000	5 4 12 12		82	48	58259	1.56 1.15	
59	86	115150	5 3/4 6 4		83	39	49354	1.55 1.15	
60	83	115170	6 4 4		84	45	61061	1.56 1.00	
61	90	119000	6 4 8	680060	85	44	49640	1.38 0.80	
62	107	146000	5 3/4 10 8		86	41	44920	1.36 0.75	
63	98	130342	5 4 12		87	34	37475	1.40 1.05	
64	96	139027	5 4 8 6		88	29	40402	1.40 1.00	327039
65	86	119918	5 4 6 2		89	23	27941	1.45 1.20	
66	92	141900	5 4 6 6	672648	90	16	24941	1.40 1.15	
67	104	154550	5 4 7 4		91	21	24831	1.30 1.10	
68	105	151571	5 3 10 2		92	15	19750	1.21 1.05	
69	101	158012	4 2 14 4		93	18	21135	1.16 0.90	312106
70	85	129796	4 3 8 8		94	18	19961	0.97 0.80	
71	74	113814	4 3 11 10	626049	95	14	15608	1.00 0.91	
72	63	88900	5 4 14 2		96	14	14112	1.00 0.91	
73	63	92160	5 4 13 10		97	7	8107	0.92 0.85	
74	74	106981	5 4 11 4		98	5	5470	1.00 0.85	254636
75	79	110683	1.79 Kr. 1.25		99	6	3832	1.10 0.71	
76	72	97833	1.60 1.25	536045	1900	1	847	1.10	

Siden 1861 foretages der hvert femte Aar i Juli Maaned Kreaturtællinger, og for Jyllands Vedkommende viser disse ogsaa en Nedgang i Bestanden saaledes:

1837.....	997,016	1876.....	1,183,204
1861.....	1,068,835	1881.....	1,089,065
1866.....	1,202,406	1888.....	898,157
1871.....	1,216,432	1893.....	934,446
	1898.....		819,777

Tallene tale tydeligt nok for den trufne Bestemmel-ses Rigtighed. Som Exempler kan nævnes, at Mærket Lerchenborg Aar 1853 mødte med 11,602 Pd. fin Merinos, medens der 1897 kun tilførtes 1882 Pd. og Mærket Ourup-gaard 6717 Pd. og 2017 til de samme Tider. Af jydsk Uld er der næppe nogen Sinds kommet noget nævne-værdigt Kvantum paa Københavns Marked, da Randers længe har haft og endnu har Uldmarkeder først i Juni og sidst i Oktober, men de have liden eller ingen Betyd-ning, ingen fremmede Købere, og Tilførslerne indskrænke sig til nogle faa Tusinde Pund. Det har altsaa vist sig, at vor Uldproduktion her i Landet længe har været i jævn og stadig Tilbagegang, saavel i Henseende til Kvan-titet som til Kvalitet, og at de fleste store Faarehold enten ere helt nedlagte eller til Dels reducerede, hvilket for-mentlig har sin Grund i, at vort fugtige og til Tider ret barske Klima ikke har egnet sig for den spanske Faare-race — Merinos —, der, som bekendt, bærer den fineste Uld, som ikke beskytter Dyret mod Vinterens Kulde, saaledes som Tilfældet er med den grovere. Da Markedet blev oprettet, fandtes her i de saakaldte Schäferier store Flokke Merinos-Faar, og Avlen dreves paa rationel Maade, hovedsagelig med Uldproduktion for Øje. Senere har man fundet det fordelagtigere at lægge sig efter Kød-faar, der som Regel bærer grovere Uld, men hvis større Kød-mængde og finere Kød-kvalitet — især hvad Lammene angaar — mere end opvejer Prisdifferensen mellem den fine og grovere Uld, især nu da Priserne paa den grove Uld, foranlediget ved de senere Aars store Uldsendinger

fra Australien, ere nedgaaede betydeligt, saa at disse grovere Uldsarter, der tidligere af herværende og af svenske Fabrikanter betaltes med 1.20 Kr. pr. Pd., nu kun betales med 80 Øre pr. Pd. for gode, velvaskede Varer. Ligesom man allerede længe har forstaaet at omlægge Køernes Kælvetid til den for Mælkerierne tjenligste Periode, saaledes bestræber man sig nu for at faa Faarene — hvis naturlige Yngletid er i April—Maj — til at lægge i Begyndelsen eller i Slutningen af Aaret, paa hvilken Tid Lammekød betales med særlig høje Priser. Lammene slagtes som ganske unge, inden de kunne præstere Uld, hvilket selvfølgelig i høj Grad paavirker saavel Landets Faarehold som dets Uldproduktion. De Tal, Markedslisten frembyder, ere selvfølgelig ingenlunde nogen Norm for den samlede Uldproduktion, da det, der indkom paa Markedet, kun hidrørte fra en Del af Foraarsklipningen, medens Efteraarsklipningen og meget af den tidligere Klipning fremkom spredt og uden noget samlet Salg, der kunde kontrolleres.

Faareavlen har hovedsagelig været drevet paa saadanne Steder og i de Egne, hvor Jordens Bonitet var saa ringe, at den ikke egnede sig for de i Henseende til Ernæringen mere fordringsfulde Husdyr. Ligesom Storkene forsvinde fra de Landsdele, hvor Moserne opdyrkes, saaledes gaar det — om end paa Grund af andre Faktorer — med Faarene: de forsvinde, efterhaanden som Jorderne opdyrkes og forbedres til Frembringelse af Sæd og andre Afgrøder. Saaledes er det gaaet paa Øerne, saaledes er det til Dels gaaet i Jylland og i Tyskland. Ogsaa i Polen synes Markedernes Tilførsel af Uld at være vigende, sandsynligvis af de samme Grunde. Efterspørgslen efter grov Uld til vore Fabriker bliver mindre og mindre og Fordringerne til Finhed større og større, hvorfor vor Indførsel af fremmed Uld er ganske betydelig.

Fra meget anset og særlig kyndig Side foreligger en Udtalelse om disse Forhold saalydende: Hvad angaar Faareavlens Tilbagegang — altsaa navnlig paa Øerne — da tror jeg, man væsentligst maa søge Grunden i de

forandrede Konjunkturer og i de deraf følgende forandrede Driftsmaader. Merinosfaarene — og det er jo dem, det særlig drejer sig om paa Øerne — aftog, fordi de ikke kunde betale sig mod det opblomstrende Kvæghold og den nymodens Drift. Klimaet har nok kunnet gaa an for Merinos, men passer i hvert Fald godt for Kjødfaar. Mon ikke vor Merinosulds Kvalitet er bleven mindre anerkendt, fordi den Uld, der er kommen frem fra oversøiske Steder, er bedre, da der er gjort meget for Racernes Forædling, og er Grunden navnlig ikke den, at Ulden her hjemme faktisk blev grovere paa Grund af bedre Fodring, særligt da Merinos meget ofte fededes? Dernæst mener jeg, at den tidlige Lægning og det tidlige Salg af Lam næppe endnu i det hele taget kan have gjort sin Indflydelse gældende og derfor næppe syndeligt kan have paavirket Uldproduktionen. Ganske vist er det rigtigt, at Produktionen af Lam gennemgaaende mere og mere bliver Formaalet for Faareholdet og det indvirker jo ogsaa paa Uldproduktionen, men Sommer-salget har meget mere Betydning end tidligt Salg og maa jo dog give nogen Uld, om denne end ikke mærkes i den egentlige Handel.

— Paa Grund af den statistiske Ordning er det ikke muligt blot nogenlunde nøjagtigt at fastslaa Indførslen af oversøisk Uld, men sandsynligvis er det saadan noget som et Par Millioner Pund. Regeringen, som tidligere optraadte som stor Køber af vore Mærker paa Uldmarkedet, har i mange Aar sendt sine Agenter til Schlesien for at foretage de nødvendige Indkøb af en passende Vare; fra Kap, Australien og fornemlig fra Buenos Aires tilføres der os betydelige Kvantiteter af fineste Uld, og da denne passer bedre end vor egen til det for Haanden værende Behov, ligger det ganske nær, at vor egen Produktion tilsidesættes for den fremmede Vare, der bedre egner sig for Tilvirkningen af de Klædevarer, der nu til Dags benyttes af selv de bredere Lag af Befolkningen her til Lands.

Et kongeligt Reskript af 17. April 1837 beordrede

Grosserer-Societetets Komite til at have Tilsyn med det daværende Uldmarked, men Reskriptet blev sat ud af Kraft efter Ansøgning af den i Aaret 1853 valgte Komite for Københavns Uldmarked.

Det har ikke været mig muligt at udfinde noget om de kalundborgske Forhold, men i København har Tilgangen ifølge en gammel Mæglerprotokol været i 1839: 29,144 Pd., 1840: 27,431 Pd., 1841: 24,344 Pd., 1842: 23,748 Pd., 1843: 28,061 Pd., 1844: 40,943 Pd., 1845: 26,892 Pd., 1846: 30,378 Pd., 1847: 32,514 Pd., 1848: 37,776 Pd., 1849: 59,529 Pd., 1850: 64,348 Pd., 1851: 63,091 Pd., 1852: 55,407 Pd., hvilket, sammenholdt med foranstaaende Tabel, viser, at det Tilskud af Uld, Kalundborg bragte til Københavns Uldmarked adskillige Aar efter 1853, har været forholdsvis betydeligt.

Efter at ovenstaaende var skrevet, fik jeg fra Kalundborg, hvor jeg havde søgt at skaffe Oplysninger frem om Forholdene før 1853, følgende Meddelelse: »Det er ikke lykkedes mig at faa noget at vide om Uldmarkedet i Arkivet eller i det hele taget at finde noget skriftligt herom. Derimod har jeg ved Samtale med gamle Folk, der have levet paa den Tid og til Dels have været interesserede i Uldhandelen, erfaret, at der paa de omliggende Gaarde, hvis Uld kom her til Markedet, var en Besætning af omtrent 13,000 Faar. Regnes hvert Faar til 3 Pd. Uld, blev det i alt en Omsætning af 39,000 Pd., men dette bliver aabenbart for lidt, idet selvfølgelig en Del af Bønderne ogsaa producerede Uld. Hvor meget har det været mig umuligt blot tilnærmelsesvis at faa oplyst.

En stor Del af Ulden blev opkøbt af Møller Koch, Greisdalen, der i Begyndelsen gik op til 9 à 12 ƒ pr. Pd., men senere dalede til 6 à 7 ƒ og sidst blev der solgt til 4 à 5 ƒ pr. Pd. En af mine Hjemmelsmænd mener, at det kalundborgske Uldmarked kun varede 3—4 Aar.«

Jeg har søgt i det store kgl. Bibliotek efter Kalundborgaviser fra den Tid, men der fandtes ingen.